

ABONAMENTUL:

Pe un an . . . 80— Cor.
Pe jumătate an . . . 40—
Pe 3 luni . . . 20—
Pe o lună . . . 7—

Pentru România și străinătate:

Pe un an . . . 100 franci

Telefon

pentru oraș și interurban
Nr. 750.

ROMÂNUL

REDACTIA
și ADMINISTRAȚIA
Strada Zrinyi Nr. 1 a.

INSERTIUNILE

se primesc la administrație.
Mulțumite publice și Loc
deschis costă șirul 1 Gor.
Manuscrisurile nu se in-
napolază.

Căderea lui Jászi.

Din Budapesta ni-se confirmă știrea dimisionării ministrului Jászi, pe care guvernul maghiar ce trece prin criza remanierii a și acceptat-o. Jászi va fi observat că portofoliul său este superfluu astăzi fiindcă nu are nici puterea, nici garanța ca să rezolve problema dificilă a naționalităților din fostul stat ungar pe lângă păstrarea integrității teritoriale; s'ar fi putut rezolvi astfel dacă Ungurilor li-ar fi reușit în decursul deceniilor trecute să cucerească simpatiile națiunilor nemaghiare și dacă aceste națiuni ar fi dorit să rămână în hotarele vechi ale Ungariei. Ungurii însă au inaugurat o politică de asuprire voind cu forța să siliască pe națiunile nemaghiare să le îndrăgiască patria. Nu se putea pretinde dela cel pe care-l palmuiești să-ți răspundă cu dragostea. Era nefiresc. Națiunile nemaghiare și-au și rostit verdictul definitiv de a se desface din hotarele silnice ale Ungariei.

Oszkár Jászi primind portofoliul naționalităților își luase chemarea grea de a salva ultima scândură de scăpare. Teoretician vechiu al problemei de naționalitate s'a părut că este cel mai competent să ocupe portofoliul naționalităților, însă cu crearea acestui portofoliu au întârziat Ungurii, iar când Jászi a avut ocazia să-și traducă în realitate principiile sale politice, și-a dat arama pe față.

Noi Români il cunoaștem acum bine pe Jászi și știm că toată politica dânsului de naționalități a fost nesinceră, căci voia să fie numai un fel de **captatio** pentru bărbații noștri politici. Cu prilejul tratativelor Jászi s'a desvâlit. Sfînșul în care credeau atâția și-a vădit misterul pe față. Cercul de vrajă în care voia să prindă pe naționalități s'a distrămat. Jászi nu doria cu sinceritate ca națiunile nemaghiare să se întăriască politicește și culturalicește. Ca și ceilalți politicieni maghiari Jászi a încercat să justifice supremația maghiară și să dovediască legitimitatea de existență a statului ungar cu argumente false, cu statistice defectuoase și cu o aplicare arbitrară a principiilor wilsoniane.

Jászi n'a știut înțelege aspirațiile naționalităților din fosta Ungarie, și nici n'a vrut să le cunoască. Ținta politice sale a fost ținta vechei politice ungurești: menținerea cu orice preț a integrității teritoriale a Ungariei, indiferent de ce mijloace te folosești în ajungerea acestei ținte, și indiferent de cum le va merge popoarelor de altă naționalitate. El a făcut din stat un scop suprem, par'că popoarele ar fi făcute pentru stat și nu statul pentru popoare.

Că aceasta este adevărat, nu mai încapă îndoială. Guvernul român are dovezi că Jászi fost conducătorul mișcării bolșeviste. Ne amintim aminte deja din decursul tratativelor din Noemvrie că Jászi amenința pe bărbații noștri cu... bolșevismul. Zicea adecă urmările: dacă politicienii români nu vor grăbi să deslege problema românească din Ungaria pe lângă susținerea integrității teritoriale;

dacă vreau Români autonomie, autonomie capătă, dacă vreau stat federativ — și asta li-se dă, — numai să se învoiască la păstrarea acestui intangibil cerc de fier: integritatea teritorială; întrucât nu vor voi să adereze la această integritate atunci e vai de toate neamurile, căci toate problemele le va rezolvi bolșevismul.

Jászi a făcut din bolșevism arma, mijlocul pentru salvarea unității teritoriale ungare! Această armă ascuțită a desperațiilor a marnuat-o și Jászi, căci a încurajat și dirijat mișcarea bolșevistă care a cuprins așa de mult teren în capitala Ungurilor, încât teroarea bolșevistă a trebuit să fie sufocată de însuș guvernul maghiar. Nu cred să ne înșelăm prea mult când bănuim că poate fi adusă în legătură căderea lui Jászi cu sprijinul ce l-a dat dânsul bolșevismului.

Jászi se mai face vinovat apoi și pentru că a propagat în poporul unguresc principiul că nu vrea pace până când nu se va recunoaște integritatea teritorială a Ungariei. Pentru poporul unguresc este dăunător acest principiu pentru că o să cadă pradă unor iluzii deșarte. Națiunile vecine nu se ațing de ființa națională a poporului maghiar, ci doresc înflorirea și fericirea lui dar în hotarele naturale etnice, și sunt decise definitiv să rupă comuniunea vitregă de stat de până aci. A-i spori ambiții vagi și a-i nutri speranțe nedrepte însemnează a mâna poporul unguresc pe drumurile catastrofei, a răpi liniștea și pacea unui popor. Cu acest principiu Jászi a deservit interesele adevărate ale poporului său și a susținut numai atmosfera tulbure și anarhică în mijlocul poporului său, făcând cu puțință cuiburi de răsvrătiri. Jászi însă uită că ententa se vede silită să ia atitudine hotărâtă față de cuiburile bolșeviste pentru a căror distrugere va lucra cu cele mai îndurate mijloace de retorziune. Poporul unguresc urmând politica lui Jászi ar fi trebuit să îndure consecințe grave pentru viitorul său.

Jászi uitase că statele europene n'au recunoscut integritatea Ungariei și nici guvernul din Budapesta. Asta nu s'a putut întâmpla decât în urma neîncrederii ce-o au față de conducătorii politice maghiare ce se atașează așa de strâns de unitatea politică și geografică a fostei Ungarii. Poporul maghiar va trebui să fie cărmuit de astfel de elemente, — indiferent de ce formă de stat, fiindcă nu forma de republică ori de regat dau atestatul de popor civilizat ci legile bune și spiritul public sănătos, — cari să renunțe la o politică de chimere și să inaugureze o politică în consonanță cu interesele naționale legitime și fi-rești cari trebuiesc să se oprească la hotarele etnice ale statului viitor unguresc. Altfel ententa nu stă de vorbă cu politicieni maghiari cari se girează de organe ale fostei Ungarii integrale.

Până a nu ajunge ministru, Jászi era cunoscut ca un teoretician ce părea că are mult interes față de naționalități, și se bucura de o oarecare stimă. Când însă a sosit timpul ca să aplică convingerile politice s'a văzut că n'a fost sincer și n'a meritat stima și popularitatea pe cari voia să și-le câștige la națiu-

nile nemaghiare. Din teoretician grav s'a preschimbat în politician agresiv și nerăbdător. Sunt dovezi că Jászi a cultivat cele mai bune raporturi cu secretarul de stat Böhm care a inițiat acțiunea de rezistență față de înaintarea armatelor române.

Jászi și-a pierdut portofoliul pentru că politica sa s'a încheiat cu fiasco-uri pe toată linia. A ajuns în situația penibilă că inițiativele sale au dat greș și evenimentele internaționale a tras dungă peste o politică forțată și care n'a fost în consonanță cu spiritul vremii. Problemele fostelor naționalități din Ungaria se desleagă de sine și în fața probodului portofoliul lui Jászi s'a dovedit superfluu. Aceasta este o înfrângere meritată a unui om nesincer.

Evenimentele zilei.

Volnicii sârbești în Banat.

La 13 Dec. 1918 am scris, că Sârbi au internat pe d. Eremie Popoviciu președintele consiliului național român din Vâlcani. De atunci n'am mai auzit nici o veste despre el și ceilalți Români, cari fuseseră duși, precum de altfel nu știm nimic despre multele sute de Români, cari au fost îmbrânși spre temnițele din Belgrad. D. inv. Eremie Popoviciu a scăpat din ghiarele Sârbilor la 13 Ianuarie noaptea, tocmai înainte de a fi trecut în Sârbia peste Dunăre. Fusese până acolo escortat de-o baionetă sârbească. Ajunși în Panciova, vaporul plecase. Așa fură nevoiți a sta acolo până dimineța. D. Eremie Popoviciu, a închiriat o odaie la hotel — unde fiind cald și bine, opina din Kraguevaț a adormit dus. D. Popoviciu, care n'a închis o clipă ochii s'a folosit de ocaziunea minunată și iepurește a dispărut. Norocos, a avut chiar îndată tren spre Becicherec; — până la Arad a venit și pe jos și cu trenul în două zile. Despre traiul sbuciumat și neomenos de care i-au făcut parte timp de 5 săptămâni Sârbi, d. Eremie Popoviciu ne spune următoarele: Dus acum 5 săptămâni între baionete de doi ostași prin Timișoara, Chichinda — la Vârșet, am fost îmbrânșit între injurături într'o odaie mică și scundă, unde se mai afla deținut părintele Teodor Petroviciu din Nicolinț și doi țărani români. Toți trei au fost duși a doua zi la Belgrad.

După mine au fost aruncați în aceeași odaie, cu urme vinete pe brațe și obraji, căpitanul Ioan Grozăvescu din Timișoara, cu care au tratat deosebit de dur, apoi preotul Ioan Popoviciu, Patrichie Mișoș notar și judele Nicolae Popoviciu din Murava. A doua zi și aceștia au fost deportați la Belgrad. A urmat apoi ca nou tovarăș de neomenoase suferințe Maxim Radovan din Ciclova. Era legat cu funii. A doua zi el și un țaran român asemenea au fost duși la Belgrad dinpreună cu preotul din Luterna Petru Herlo. Azi mai sunt acolo: Ioan Mărgineanț din Birda, Ioan Țaran din Ardeal — venit la rudenile sale din Reșița. D. Eremie Popoviciu ne spune apoi și aceea, că d.

Dr Buschman este în Vârșet.

Ziarele maghiare în săptămâna trecută au scris, că d. dr Buschmann adv. în Lipova, — după ce i s'a luat interogator în cetatea Aradului, — a fost pus pe picior liber. Despre d. Buschmann știam că nu este în Lipova. Azi d. inv. Eremie Popoviciu din Vâlcani, scăpat ca prin minune de zăvoarele din Belgrad, ne-a adus și despre dr. Buschmann o veste tristă. D. Buschmann, după interogatorul ce i s'a luat în cetatea Aradului a fost escortat, ca

un mare făcător de rele, legat cu funii, la Timișoara, de acolo dinpreună cu un (alt) și un băștăndru în lăsmă de Vărsat, trăiește între asemenea împrejurări, cum a trăit și d. Ereni Popovici din săptămânii întregi, batjocorit, maltratat, palmuit, — în lăsmă de strâmtă și scundă, unde și lumina zilei pătrunde cu teamă. Ce va fi păcătuț oare d. dr Buschmann contra ideilor nouă de stat sârbesc?

Deținerea profesorului dr Apáthy.

(Telegrama corespondentului nostru).

Prof. dr. Apáthy, comisarul suprem din Cluj a fost arestat și adus la Sibiu alaltăieri (Marti). El este învinuit că prin publicațiuni și prin graiu viu a propagat bolșevismul. S'au găsit manifeste bolșeviste trimise de Apáthy prefecturei din Sibiu. El a umblat împreună cu trupele maghiare din Zălau și este autorul moral al atacului miselesc din Tigania (com. Sălăgiu) unde au fost omorâți 9 soldați iar 25 au fost răniți. Acești soldați fac parte din armata română de operațiune. S'a dovedit în fine, că nimicirea liniei ferate între Ciucia și Oradea-mare este opera dânsului.

Apáthy este deținut de către armata română, care dispune de probe suficiente pentru a-l preda tribunalului marțial.

Consiliul dirigent află în legătură cu deținerea lui Apáthy, că guvernul maghiar intenționează să ia măsuri de represalii contra Consiliului dirigent. Un lucru care ar fi o călcare evidentă a dreptului internațional, deoarece deținerea lui Apáthy a fost ordonată de armata română pentru fapte de natură militară, iar nu de Consiliul dirigent.

Ambasada română din Budapesta are știre pozitivă, că guvernul maghiar — încât Apáthy nu va fi eliberat — va deține pe consilierul ambasadei, dr. Iuliu Mezei, care conduce ambasada în absența dlui ministru dr. Erdélyi.

Cehi vor ocupa orașul Vác.

Comandantul trupelor ceho-slovice de ocupație, colonelul italian Barecca, a declarat colaboratorului ziarului vienez N. W. Journal, că armata ceho-slovacă va ocupa și orașul Vác, deoarece linia demarcatională trece dealungul Dunării dela Pojon până la Vác, iar de aici spre nord. Budapesta deci nu va fi ocupată, numai granițele statului ceho-slovac.

Retrăgându-se trupele polone din comitatele Sepes și Arva, Ceho-Slovacii au ocupat granițele. În răsărit au intrat în Homonna și în Mezölahore (pe care-l ocupaseră întâi Ucranieni).

Ce vreau Sârbii?

Să organizeze teritoriul ocupat în patru comitate: *Bofanya* (compus din fostul comitat cu același nume, din partea de sud a comitatului Somogy și din câteva comune a comitatului Tolna) cu sediul *Pécs*; *Bacica* cu sediul *Zombor*; *Torontal* (comitatul însuși și câteva localități din comitatul *Csongrad*) cu sediul *Becicherecul-mare*; în fine *Timiș* (comitatul cu același nume și partea până la linia ferată Orșova-Lugoj a comitatului Caraș-Severin) cu sediul *Timișodra*. Afară de acestea 12 orașe vor fi municipii, — în total deci 16 prefecti sârbi.

Organizarea în Bacica și Torontal s'a și făcut, pentru celelalte comitate și pentru orașe e în curs.

Sighetul-Marmației în stăpânirea armatei române.

Trupa ucrainiană, care intrase în Sighetul-Marmației ieri dimineată sub conducerea unui sublocotenent, a suferit gravă înfrângere în ciocnirea ce-a avut-o cu trupele românești, cevas spre sud de oraș. Azi dimineată trupele românești au intrat în Sighetul-Marmației în triumf, în mijlocul unui entuziasm până la extaz al populației.

Știri din izvor unguresc vor să detragă din pasiunea energetică și eroismul armatei române, spunând că Ucranieni erau puțini și în bună parte tăciunari oțeteni de pe la graniță cari se atașaseră trupelor regulate ucraniene.

Sighetul-Marmației. — În lupta ce s'a dat la Vad, la 20 kilometri depărtare dela Sighetul-Marmației, între trupele ucraniene și trupele române, Ucranieni au fost înfrânți și 500 din ei au fost făcuți prizonieri.

Armata ucraineană în Bereg și Ung.

Trupe ucrainene, cari au pătruns prin Lavoens și Uzsok în ținutul nordostic, au ajuns în comitatul Bereg până la Munkács și Csap, iar în Ung până la linia Nagykapos-Vajan-Berettyé.

Ucrainenii înaintează foarte repede, cu trenul pe semne, căci lor nu li se pun piedeci în cale, li se pun armatei române și ceho-slovice, dar mai ales celei române.

Despăgubire de războiu de 50 miliarde.

Secretarul de stat german Erzberger a declarat despre despăgubirile pretinse de ententa, că marșalul Foch, ca pretenziune moderată, cere pentru restaurarea Franței de nord și a Belgiei 30 de miliarde și pentru alte pagube 20 de miliarde, de tot 50demiliarde. Ca și garanță se vor lua mai multe orașe germane.

Neînțelegerile dintre Italieni și Slavii de sud.

După informațiile ziarelor pariziene, neînțelegerea dintre Italieni și Slavii de sud s'ar fi agravat. Francezii condamnă procedura Slavilor de sud, cari au luat măsuri de războiu fără să aștepte ce va hotărî conferința de pace. Guvernul francez a și adus aceasta la cunoștința factorilor competenți din Belgrad. Guvernul francez pretinde să se revoace toate dispozițiile de războiu. Astfel se explică, că s'a sistat mobilizarea celor 10 contingente mai tinere ale Jugo-Slaviei și că se desmințește svomul unei mobilizări generale. În cercurile guvernamentale franceze se ține de exclus ca prin arme să se aplaneze conflictul dintre Italieni și Slavii de sud.

Kramarz merge la Paris.

Din Prag se anunță: Prim-ministrul Kramarz a plecat în 26 Ianuarie la Paris.

Liebkecht și Roza Luxemburg prinși și omorâți.

Răscoala bolșevistă din Germania s'a sfârșit cu înfrângerea acestora și cu arestarea conducătorilor: Liebkecht și Roza Luxemburg. Aceștia deja de mai multe zile, au fost urmăriți și au fost prinși într-o casă din strada Mannheim. Liebkecht a vrut să scape spunând nume străin, dar mai târziu a mărturisit că el este. După aceasta a fost dus cu pază mare — într'un hotel, unde a fost transportată și Roza Luxemburg.

Vorwartz motivează arestarea lui Liebkecht cu faptul, că s'a dat de un document din care se vede că Liebkecht și Ledebour a vrut să înălțare guvernul actual, punând ei mâna pe stăpânire.

Acum este știrea, încă neconfirmată oficios, că Liebkecht a încercat să fugă îndată după arestare, dar un pazitor l'a luat la țintă și l'a omorât. Aceeaș soarte a avut-o și Roza Luxemburg, pe care ar fi omorât-o mulțimea.

Armata Română în Brad.

Armata română a ajuns în Brad. Înainte cu vreo 2 săptămâni scriau foile, că trupele române au ocupat acest orașel din vechiul Zarand, cu toate că atunci abia 3 ofițeri români au făcut o escursie de recunoaștere la mormântului lui Iancu și la șteampurile de aur dela Gura-Barza. De astădată a sosit la Brad compania VII a reg. 3 de vânători cu 2 ofițeri, între cari comandantul este un Român basarabean, care în rang de căpitan a luptat la Carpați în contra monarhiei în acelaș loc, unde se afla și maiorul Sabin Banciu, care conducea un batalion unguresc în contra Rusiei. Dușmanii, cari erau atunci unul în fața celui-lalt, s'au întâlnit ca prieteni, siujitori aceluiaș stăpân: neamului românesc, unit sub sceptrul M. S. Regelui Ferdinand.

Garda română din Brad, sub conducerea dlui major Sabin Banciu, a făcut pregătirile necesare, ca primirea oaspeților să fie cât se poate mai călduroasă. La încrucisarea drumurilor dinspre Brad și Deva s'a făcut primirea. Garda românească

din Brad prin d. locotenentul Banciu a făcut raport comandantului trupelor române, care la rândul său a prezentat trupa sa dlui major Banciu. Părintele protopop Vasile Damian, ca presedinte al consiliului național român din Brad, a binevenit trupele române în cuvinte călduroase, pline de vii emoții, exprimând sentimentul public de bucurie, de încredere și mândrie, că putem vedea steagurile țării românești pe pământul revoluției lui Horia, Cloșca și Crișan, pe plaiurile în cari își doarme somnul de veci marele Avram Iancu, și a încheiat binecuvântând trupele române. Voichița Stanciu a dat un buchet de flori căpitanului român, iar în urmă d. Victor Stanciu a salutat soldații români prin următoarele cuvinte:

„Bravi ostași ai țării noastre bine ați venit, bine ați venit!”

Românii de pretutindeni au o singură limbă, o singură inimă, care bate în toți la fel, au avut un singur pământ, glia ce au moștenit-o dela strămoșii Daciei traiane, au avut o singură țară înaintea lui Dumnezeu, Care din înălțimea cerului ne-a văzut pe toți împreună, am avut o singură țară în fața conștiinței noastre și totuși am fost divizați în Români, cari au avut armata lor și în Români cari n'am avut armată. Ardealului nostru ca să fie o țară românească nu i-a lipsit decât armata și iată, astăzi ne-a venit armata dorită, ca de-acum să fie în vecii vecilor românească țara noastră. Prezența voastră, fraților, este garanța că țara românească este una, că nu mai sunt hotare între fiți aceleiaș națiuni, că nu mai sunt orfani fără armată. Ca să avem și noi armată nu ne-a trebuit decât chiagul, care să strângă rândurile. Voi ați venit să ne strângeți rândurile, să ne dați și nouă țară.

Între noi, cei fără armată și între voi, cei cu armată, sunt așezați Carpații, dar știam că șirul Carpaților este numai șira spinării și că aceasta — șira desparte numai partea dreaptă și partea stângă a aceluiaș corp românesc, știam că sunt Carpați între noi, dar știam și aceea, că nu sunt atât de înalți, ca să nu-i treacă în sbor șoimii vânătorilor și dorobanților români.

Pajura cu două capete, care ne-a ținut până acum în cuibul ei să fim jucărie pentru mii pajurei nesățioase, a căzut înfrântă de loviturile noastre și ale aliaților cauzei românești. Pajura aceasta, asemenea celei din poveste, care și-a nutrit puii cu carne omenească, cu carnea și sângele nostru, nu mai este astăzi, și trecutul ne pare o urită de demult poveste.

Poporul nostru esplică toate fenomenele naturii și așa esplică și fazele lunii: Luna ar fi totdeauna lună plină, dacă n'ar veni vârcolacii să o mănânce așa încât rămâne ca o secere și mai apoi o mânăncă de tot; dar iată că vine Făt-frumos și alungă vârcolacii și luna se face iarăș plină, dătătoare de lumină. Pe harta Europei țara Românilor era ca o secere, căci vârcolacii austro-ungari au mâncat o parte din ea. S'au năpustit mai apoi asupra ei și vârcolacii lui Mackensen și era să o mănânce toată, când se ivesc Feți-frumoșii din poveste, Feți-frumoșii mult așteptați, și semiluna pământului românesc se rotunzește în lună plină. — Luna se va mai schimba și de aici înainte, dar pământul românesc va rămânea pentru vecii vecilor în forma lui de lună plină, căci Feți-frumoșii nu vor mai lăsa să se apropie vârcolacii de pământul nostru.

Și nu se vor mai apropia vârcolacii de noi pentru că de-acum noi mergem împreună cu fii ai aceleiaș mame:

O mamă văduvită dela Mihalul cel mare
Primește ce-i întindeți azi: mâna de-ajutor
Și blastămă cu lacrimi în ochi pe fiecare
Ce 'n astfel de pericol s'ar face trădător.
De fulgere să piară, de trăznet, de pucioasă.
Oricine s'ar retrage din gloriosul loc:
Noi mergem împreună cu inima voioasă
De trebuie să trecem prin sabie și foc.
Bine-ați venit!”

După ce părintele protopop Damian le întinde conform vechiului obicei românesc — pâne și sare nouilor veniți, trupele române sunt conduse între sunetele muzicii în localitățile gardei române, unde îi aștepta mâncarea caldă și multă vote bună. Ofițerii români au fost ospătați în localitățile unui hotel din loc, unde în frunte cu părintele protopop Damian, cu noul prim-prefect dl dr. Cornel Glava, era de față tot ce are Bradul mai bun.

Astăzi soldații români cereau legitimație călătorilor sosiți cu trenul, și când am văzut că la Brad trebuie să călătorești cu „pasaport” mi-a crescut inima de bucurie.

La problema instrucției populare.

Numai un popor cult poate fi bogat, trainic și fericit. Iar cultura unui popor se determină în primul rând nu prin nivelul cultural al puținilor intelectuali, ci prin al masei mai întinse a poporului de rând, a existențelor mici fără nume și fără număr, la noi a țărănimii, care e „talpa țării”. Cu o clasică pildă ne-a servit în aceasta privință în apropierea noastră nemijlocită poporul ceh, care prin cultura sa savantă a ajuns la o așa organizație, bunăstare și conștiință națională, încât prin modul cum și-a împlinit idealurile naționale a stors admirația lumii întregi.

Noi cu durere trebuie să o spunem, că cultura poporului nostru din fosta Ungarie, — deși acest popor întrunește toate condițiile înaintării culturale și cu toate că este stăpân peste una din cele mai îmbelsugate țări de pe fața pământului, — azi se află în o stare mai napoiată decât alte multe neamuri.

Cauza e politica „culturală” a Ungurilor, cari ni-au impus o organizație școlară cu totul străină de firea și trebuințele culturale ale neamului nostru. Sistemul de învățământ unguresc era întemeiat pe ficția „ideii de stat”; scopul final era maghiarizarea și contopirea maselor nemaghiare în „națiunea maghiară” singură îndreptățită a exista între Carpați și Adria, iar deocamdată se nizuiau, ca toți locuitorii țării, de altă limbă ori neam, cel puțin să înțeleagă, să simtească și să gândească ungurește. Rețeta o cunoaștem. În toate școlile populare era prescripționat același plan și material de învățământ unguresc. În ultimul an al păcii, în 1914 am avut cu totul 2170 școli populare românești. Inșă dascălii noștri erau nevoiți a-și pierde vremea și energia, și a căzui pe bietii băieți tot cu limba ungurească, cu istoria, geografia, „constituția” Ungariei, cu versuri și cântece ungurești în loc de cunoștințe cu adevărat culturale, dacă nu voiau ca inspectorii sistemului Tisa să le subtragă ajutoarele de stat, să le stăpânească ori chiar închidă școala.

Urmarea a fost, că pe teritoriile românești în urma acestei politici, școlile populare ungurești s'au sporit enorm față de cele românești, încât numărul lor a urcat la cifra 3821, între cari 1757 confesionale, 1656 de stat și 408 comunale. În aceste din urmă 2064, fiind aproape toate în comune românești, — instrucția s'a întemeiat pe absurditatea pedagogică de a învăța pe băiatul analfabet limba ungurească, înainte de a ști scrie și citi în limba sa românească. Și orbia politicii culturale ungurești apare și mai evident dacă știm, că decât să sprijinească școlile românești, mai bine au lasat un însemnat număr de școli românești absolut fără școale, și a început a deveni un principiu general, că „decât cultură românească mai bine întunerec”.

Astfel apoi dintre 382.437 prunci români obligați la școală 151.127 de loc n'au cercetat nici o școală. Iar dintre cei 231.310 câți au umblat la școală, numai 163.721 au învățat elementele culturii în limba lor, căci 67.589 au trebuit să se căzneasă cu limba ungurească.

În lumina acestor date și cunoscând tendința politicii maghiare față de naționalități, nu ne vom prea mira, că numărul analfabetei noștri și a naționalităților în fosta Ungarie e atât de mare, și cultura atât de napoiată, în comparație cu alte neamuri ale Europei.

De regulă știința scrisului și cititului se consideră de măsură a culturii și a unei întocmiri de traiu mai avansat. La popoarele culte ale Europei abia numai un mic număr este analfabet, în Franța 17.8, Anglia 13.7, Belgia 20.0, Statele Unite din America 10.7 este procentul analfabetei. În Ungaria veche procentul crește în proporție enormă în defavorul naționalităților oprite, fiind analfabeti între Unguri 30.1, Slovaci 50.0, Sârbi 67.3, Români 79.7, Ruteni 85.2, dimpotrivă la Germanii din Austria 6.8, la Cehi numai 4.3 este acest procent. Din aceste constatări rezultă legea, că cultura și bunăstarea unui popor în proporția cunoștinței de carte crește sau scade amăsurat situației sale politice libere ori oprite.

Nouă Românilor, deodată cu eluptarea libertății politice ni s'a dat deja limpede și curat programul de acțiune ulterioară așa, că întregă opera de consolidare și organizare națională avem să o începem și întemeiăm pe înălțarea nivelului cultural al poporului de rând, a țărănimii, care la toate neamurile și în toate vremile a fost temelie țărilor.

Neamul românesc a depus puterea supremă de conducere și organizare în mâinile Consiliului Dirigent, pe care între groaznicele probleme de consolidare și organizare a tuturor ramurilor noii gospodării naționale de stat, îl preocupă în primul rând chiar chestia organizării învățământului popular. Un lucru enorm de greu, dacă socotim, că afară de cele 2170 școli confesionale române ce avem, și afară de cele 2064 școli ungurești de stat și comunale, ce le vom prelua, — ca să avem tot pentru 50 de elevi o școală, vor fi a se mai înființa cel puțin 2000 de școli noi. Dar va fi și mai grea problema pregătirii personalului de lipsă pentru toate aceste școale noi. Avem azi cam 2920 de dascăli români, și astfel va trebui să se calibreze la cele opt institute pedagogice române, cari le avem, prin cursuri extraordinare, în câteva luni, cel puțin 3000 de învățători și învățătoare și în multe locuri vor fi a se angaja pentru instrucție și preoții locali, dacă vrem, ca cu începutul anului școlar viitor toate satele românești să aibă școli și toți pruncii obligați la

școală să poată fi împărtașiți de binefacerile culturii.

În Basarabia, unde înainte de prăbușirea Rusiei de loc nu existau școli românești, azi — mulțumită străduințelor celor dela conducere — sunt deja 30 școli secundare, 2000 școli populare și o universitate. Și în timp relativ scurt s'au calificat — cu ajutorul Ardelenilor — la două cursuri pregătitoare nu mai puțin ca 2500 învățători și 900 profesori români. Avem toată încrederea, că și Consiliul nostru Dirigent, cu colaborarea tuturor factorilor competenți va afla în scurt timp cea mai bună soluție pentru toate aceste probleme cardinale ale culturii naționale.

De altă parte cu bucurie vedem, că din munca grea de organizare a învățământului popular și însuș corpul învățătoresc își ia partea ce i se cuvine. Activitatea reuniunilor învățătoarești începe a reinvia, și pedagogii noștri își rostesc cuvântul lor tot mai des. Suntem în preajma congresului învățătorilor români, care va avea loc la Sibiu în 23/10 Ianuarie c. Probleme grandioase așteaptă rezolvire dela acest congres, chemat a pune temelie viitoare noastre școli naționale. Neamul întreg privește cu interes viu la lucrările sale, deoarece aici se va tracta nu numai despre soarta și interesele de existență a dascălului, ci trebuie să se statorească principiile fundamentale ale organizării învățământului popular, și prin aceasta ale culturii și frânciei noastre naționale.

Fără a vrea să judecăm hotărârile congresului, credem că interesele neamului reclamă: 1. Să se decreteze uniformizarea învățământului popular prin introducerea obligatoarei în toate școlile a unei programe moderne, întemeiate — amăsurat lipsei populare — pe bază națională și democratică și să se elimineze toate elementele pseudoculturale a sistemului școlar de azi. 2. Să se pretindă codificarea unei legi școlare despre obligativitatea și gratuitatea învățământului popular. 3. Unificarea administrației școlare și exercitarea ei prin organe alese din rândurile celor ce s'au afirmat ca pedagogi practici. 4. Să se remarce importanța mare ce are munca dascălului pentru cultura poporului, muncă ce trebuie retribuită egal în toate școlile în așa măsură, ca învățătorul muncitor să poată lucra liber de grijile frântului la clădirea mărețată a culturii românești. 5. Redactarea cărților școlare pe cheltuiala statului prin cei mai destoinici pedagogi și scriitori, și prevederea școlărilor cu cărți și revizite gratuite. 6. Organizarea învățătorimii într-o reuniune regnicolară, cu un organ de publicitate propriu.

Suntem la răspântie, unde se decide soarta noastră pentru vecie. În zilele aceste de prefacere, când după veacuri de întunerec și robie se făurește viitorul neamului, este de lipsă ca pe toate terenele, astfel și pe terenul învățământului popular să îndeplinim în scurt timp lucruri mari,

Foileton.

Capra dlui Seguin.

(Traducere din Alphonse Daudet).

Dlul Pierre Gringoire poete liric în Paris.

1.

Tu rămâi acelaș, bunul meu Gringoire!

Cum să poate! Ți-se oferă slujba de cronicar la un ziar de seamă din Paris și ai îndrăzneala să refuzi!... Nenorocitul, i-a privește-mă! Vezi aceasta redingotă roasă, acești pantaloni rupți; aceasta față slăbită de foame, lată, unde te-a dus pasiunea ta de rime frumoase! Iată valoarea celor zeci de ani de slujbă depusă în paginile lui Apollo... Nu ți-e rușine?

Imbecilule, primește să fi cronicar, primește aceasta slujbă! Ți vei putea câștiga câți-va bănișori, vei avea și tu tacămul tău la Brabant, și la începutul lunii te vei putea înfățișa cu o poadoabă nouă de peană la heretă.

Nu? Nu vrei? Vrei să-ți păstrezi libertatea în dragă voce, până la sfârșit?... Bine. Ascultă puțin povestea caprei dlui Seguin. Vei vedea ce profiți din libertatea ce vrei s'o ai.

2.

Dl Seguin n'a avut noroc cu caprele lui. Le pierde pe toate în acelaș chip: într'o bună dimineață toate își rupeau sfoara, scăpau în pădure

și acolo le mâncau lupii. Nu le puteau reține nici desmerdările stăpânului, nici frica de lup. Să părea, că toate sunt niște capre independente, cari cu orice preț voiau libertate și aer.

Simpaticul domn Seguin, care nu pricepea caracterul acestor dobitoace, era consternat. Își zise:

S'a isprăvit; caprele se plictisesc la mine, n'am să mai țin nici una.

Cu toate acestea nu și-a pierdut nădejdea și după ce i-au pierit șase capre în acelaș chip a cumpărat și-a șaptea; de astădată însă s'a îngrijit s'o cumpere mică de tot, pentruca să se obișnuiască la el cât mai bine.

O Gringoire, de-ai ști, ce draguță era Blanseta dlui Seguin! Ce frumoși îi erau ochii blânzi, barbarismul de suboțter, copitele negre și lucioase coarnele rămurite și părul pufos, alb ca o blană. Era adorabilă, blândă supusă, să lăsa mulsă fără să dea din picioare. O scumpă capră mică...

În locul casei, dl Seguin avea un loc îngădit cu tușiș de spini albi. Aici și-a așezat noua pensionară. A legat-o de-un stâlp, în cel mai frumos loc al livezii, îngrijind ea ștreangul să-i fie destul de lung. Din când în când venea să vază dacă îi merge bine. Capra era fericită și păștea iarba cu atâta lăcomie, încât d. Seguin era încântat.

— În sfârșit, iată una care nu se va plictisi la mine, își gândi nenorocitul!

Dl Seguin se'nșelă, capra se plictisea.

3.

Privind muntii, își zise într'o zi:

— Ce bine poate fi acolo sus în vârș!

Câtă fericire să alergi printre măracini, fără ca aceasta sfoară afurisită să-ți strângă gâtul!... Pentru măgar sau bou e potrivit să pască într'un ogor!... Caprelor le trebuie libertate.

Din aceasta clipă iarba ogorului nu-i plăcea. I se urăse. Slăbea și i-a scăzut laptele. Ți-se făcea milă văzându-o toată ziua cum își târa sfoara, cu capul întors spre muntii cu nările lărgite, begând cu tristețe *me!*...

Dl Seguin băgă de seamă că ceva-i lipsește caprei nu-și dădea seamă însă ce era anume. Într'o dimineață după ce-a muls-o, capra se'toarsă spre el și-i zise în limbajul ei:

— Ascultă dl Seguin, mie mi-se urește la Dta, lasă-mă să merg la munte.

— Dumnezeule, și ea! strigă dl Seguin nimit și scăpă oala cu laptele; așezându-se apoi în iarba lângă capră îi zise:

Cum se poate, vrei să mă părăsești?

Capra raspunse:

— Da domnule Seguin.

— Ți lipsește doar iarba aici?

— Ah, nu domnule Seguin.

— Poate că sfoara ți-a legată prea scurt; vrei s'o las mai lungă?

— Nu-ți da osteneală, domnule Seguin.

— Ce vrei dar, ce-ți lipsește?

— Vreu să merg la munte, domnule Seguin.

— Nerococito, tu nu ști că'n muntii sunt lupi...

Ce-ai face să întâlnești vre-unul?

cari între împrejurări normale ar trebui să fie rezultatul evolutiv a zece de ani.

Școala este sanctuarul culturii, iar cultura — o spune și filosoful C. Liebknicht, cunoscut ca șeful comuniștilor germani, — e cea mai mare putere a lumii. Să conlucre deci toate forțele la ridicarea culturală a neamului și prin aceasta la intruparea idealului nostru măreț, care este România-Mare, puternică și fericită.

Dr. A. Pteancu.

Convenția secretă în privința hotarelor statului ceho-slovac.

Declarațiile lui Kramarz.

În ședința adunării naționale ceho-slovace din 14 ianuarie, ministrul președinte *Kramarz* a făcut declarația următoare: Pe cât am înțeles s'a făcut întrebarea, cum stă lucrul cu stabilirea hotarelor noastre și s'a repropoat, că declarația noastră lasă un gol în această privință. Deoarece în vremea din urmă s'a născut bănuiala în opinia publică, că guvernul n'a atins chestia aceasta, aduc la cunoștință documentul, care e hotărâtor în afacerea aceasta. E vorba de contractul încheiat între guvernul francez, reprezentat prin ministrul de externe, *Pichon*, și statul ceho-slovac reprezentat prin prim secretarul *Benes*, — în anul 1918. S'a făcut înțelegerea să dăm publicității cele dintâi patru puncte, cari sunt:

1. Poporul ceho-slovac sprijinește și pe mai departe guvernul republicii franceze, cât va ține războiul acesta.

2. Guvernul republicii franceze recunoaște din a sa parte în aceleași condiții, ca și ceilalți aliați, poporul ceho-slovac ca popor aliat și beligerant, iar pe Sfatul național ceho-slovac de guvern în faptă, va da sprijinul pentru eluptarea libertății sale și se obligă la realizarea reconstruirii statului ceho-slovac independent între hotarele sale istorice.

3. Guvernul republicii franceze și Sfatul național ceho-slovac susțin raport oficial și guvernul francez recunoaște dreptul poporului ceho-slovac, de a fi reprezentat la conferințele aliaților, în cari se vor discuta chestiile cari privesc statul ceho-slovac.

4. Cetățenii statului ceho-slovac, recunoscuți de Sfatul național ceho-slovac, cari locuiesc în Franța, au drepturile și datorințele, cari revin cetățenilor în general.

Așadară nu este îndoială, a continuat prim-ministrul, unde vor fi viitoarele noastre hotare. Ca să vorbesc și mai la înțeles, mai oțesc o parte din o telegramă a lui *Pichon*.

În conformitate cu principiul cinstei și eliberării popoarelor subjugate, guvernul francez recunoaște ca drepte și motivate aspirațiile poporului ceho-slovac și nizuște să valideze în timp potrivit aspirațiile dvoastră de independență între hotarele istorice.

Avem motiv a vă asigura, a continuat *Kramarz*, că nu putem avea nici o îndoială privitor la chestia hotarelor, pentru că ceea ce se cuprinde în contractul formal cu Franța, are și asentimentul aliaților. Ieri a sosit aici reprezentantul regelui Angliei și am primit telegramă, că și Italia trimite reprezentant. Este interesul tuturor acelor cari trăesc cu noi în patria și republica comună, să înceteze agitațiile împotriva noastră și să arate, că-și dau seama de împrejurările cari sunt mai tari decât voința lor și că vreau să lucreze cu noi în republica ceho-slovacă pentru binele tuturor.

Aderarea Sașilor la România mare.

— Un articol al lui Rudolf Brandsch. —

Ziarul din Sibiu al Sașilor *Sibenbürgisch-Deutsche Tagespost* în nr. său din 11 ianuarie 1919 are la loc de frunte un articol al bărbatului politic de seamă, d. Rudolf Brandsch, care inaugurase de ani de zile o politică naționalistă săsească și care cultiva cele mai bune raporturi cu bărbatii politici români din fosta Ungarie. După ce simpaticul politician sas R. Brandsch constată că Sașii sub regimul unguresc nu și-au primit răsplata pentru credința și pentru lupta lor culturală continuă astfel în acest articol:

Mai ales timpul dela 1867 încoace a fost un timp de lupte vecinice contra apăsării naționale și tendințelor soviniște. Să ne gândim numai la maghiarizarea totală a vieții publice, la pericolele ce amenințau viața noastră scolară și culturală; la zeflemizarea nemțizmului în genere mai ales la zeflemizarea noastră. Cum a fost în decursul războiului mondial? Ar fi fost în stare Ungaria să se susțină o singură zi fără ajutorul nemțesc? A auzit cineva vre-o vorbă de mulțumită pentru aceasta? Nu. În timp ce pământul Ungariei era îngrășat cu sânge nemțesc pentru a fi apărat, în întreagă țara răsunau batjocurile la adresa ființei nemțesti, batjocuri de o urâtenie cari numai din o ură jăuntrică pot isvorî. Șovinismul unguresc creștea în chipul cel mai înspăimântător; în cazul unui sfârșit

învîngător al războiului noi am fi simțit pumnul unguresc brutal într'un astfel de chip încât ni-s'ar fi tăiat artera vieții.

Ce mai poate folosi că o Ungarie distrămată vrea să ne dea drepturi cu mult mai largi decât am cerut noi? Prea târziu este răspunsul, n'ați văzut voi păcatele; acum nu mai există retragere: cine samănă vânt seceră furtună.

Poporul nostru astăzi are o nouă țintă *patria nouă*. Ei i ne punem la dispoziție cu toată înțelepciunea noastră veche, cu bucuria și cu voința noastră de lucru. Dela patria nouă cerem noi respectarea drepturilor poporului nostru, acordarea libertăților naționale, ocrotirea culturii noastre naționale în toate ramificațiile ei. Hotărârile dela Alba-Iulia sunt garantate de răspunderea morală a poporului românesc; ele sunt noua noastră „scrisoare liberă de aur”, Magna charta a noastră pe care noi ne-am clădit aderarea noastră și ne validăm drepturile noastre. Noi avem încredere în poporul românesc care din starea de sclăvie națională și-a ajuns cel mai înalt scop național încât din hotărârile dela Alba-Iulia niciodată nu se va putea face o nouă lege de naționalități, niciodată nu se va permite ca încrederea să fie răsplătită cu înșelăciune. Soartea Ungariei să fie un avertisment că nedreptatea în istoria popoarelor se răsbună amar la urmă. Peste puterea corporală dominează puterea spirituală a ideii, a ideii de drept, a naturii, a adevărului. Nu există păcate cari să se răsbune mai cumplit decât păcatele contra spiritului sfânt al dreptului omenesc natural. Noi avem credință și încredere că noua noastră patrie, dreptul și dreptatea vor purta sceptorul. Oamenii cari astăzi stau în fruntea consiliului dirigent în Sibiu sunt personalități în adâncul înțeles al cuvântului. Ei au fost reprezentanții și apărătorii dreptului poporului lor în cele mai grele timpuri, credincioși, sinceri și de caracter. Ei ne oferă garanța cea mai bună pentru speranțele noastre și măresc încrederea noastră în noua noastră patrie.

Iar poporul nostru dorim ca la pășirea în noua sa istorie să rămâie credincios și să asculte de glasul cel mai intim al eului său: „când spiritul timpului mai bun al părinților se schimbă sub noi atunci nici viitorul nostru n'are stâlpi nesiguri”. Cum zice istoria Sașilor a bătrânului episcop: „pentru că de aceasta este condiționată țaria cinstită a oricărei societăți și a ori-cărui popor, mai mult decât în pergamente și forme de constituție cari numai atâta timp sunt valide cât trăește omul căruiia îi folosesc”.

În acest senz trebuie să fie înțeleasă și dorința noastră pe care o exprimăm în fata lumii:

Trăiască viitorul poporului nostru!

Trăiască noua noastră Patrie!

Crăciunul Armatei Române în Deva.

„Reuniunea Femeilor Române la inițiativa președinței sale a aranjat o sară de Crăciun, căreia să i-se ducă vestea peste nouă mări și nouă țări.

E de nedescris însuflețirea care s'a manifestat în dăruirea ofrandelor.

Pe lângă preoți, preotese și fruntașii satelor doamnele Mădi Gheorghin, Emilia Moldovan, Covaciu și Bogdan a asediat satele vecine adunând dela popor grâu cu sacii, ouă cu sutele, carne, slănină, majun și altele, — bani s'au adunat la 7000 cor. toate răsăreau ca din pământ în aceste vremuri pline de lipsuri, căci numai știau cum să-și arate dragostea față de frații eliberatori.

Căsarina pe al cărei frontispiciu este deja inscripție românească samăna în ziua ajunului cu un furnicar; damele române erau ocupate cu fierul pentru soldați. Aici vedeam dând înviațuni pe dna Ardelean vice-presidenta Reuniunii, apoi pe dnele Vilma Șuster, Florica Botean, Emilia Moldovan, Nellie Dr. Velțan, Igna și Adriana Lih, toate lucrând pe întrecute.

Către seară veni vestea deprimătoare că o parte din oficeri și soldați trebuie să plece imediat unde-i chema datoria. Grabnic se apucară damele de împachetat și atât oficerii cât și soldații aveau cu ce ospăta pe calea ferată. Tot așa s'a trimis o cină bună soldaților aflători în spital. Seară s'a început la 7 ore seara, fiind de față un public imens în frunte cu noul prefect român, d-l Dr. Toma Vasînca, care și-a

— L'aș alunga cu coarnele, dle Seguin.

— Par'că lupul de coarnele tale are grije! Mi-au mâncat țapi cu coarnele mai mari ca și ale tale... Îți aduci minte de beata Renoda care o fost la mine anul trecut? O capră puternică și îndărjită ca un țap. S'a luptat cu lupul noaptea întreagă... dimineață totuș a mâncat-o.

Nenorocita Renoda!.. N'are a-face domnule Seguin, lasă-mă la munte.

— Ceriule! zise d. Seguin; ce le lipsește dar capreilor mele? Încă una pe care au să mi-o mănec lupii. Dar nu, am să te scap chiar fără să vrei, hoato! Și pentruca să nu poți rupe sfoară, am să te închid în grajd și ai să rămâi acolo. D. Seguin luă capra o închise într'un grajd întunecos și incuie ușa. Spre nenorocirea lui însă uită de fereastră, și abea plecă, capra fugi...

Răzi, Gringoire? Da, te cred, tu fii parte caprei împotriva acestui bun domn Seguin. Vom vedea însă dacă-ți vine să răzi până la sfârșit.

Munții au rămas încântați când au văzut frumoasa capră. Brazii îmbătrâniți, niciodată n'au văzut ceva mai încântător. I-au făcut primire cași unei regine. Castanii își plecau ramurile până la pământ pentruca s'o desmărde. Balcămii aurii îi umpleau drumul și improspătau aerul cu parfumul lor. Pădurea întreagă a sărbătorit-o.

Îți poți închipui Gringoire, cât de fericită se simțea capra noastră! Nu mai avea sfoară, nici stâlp... nimic ce s'o împiedecă în alergătură și putea paște în dragă voie... Și ce iarbă! Li ajungea până peste coarne! O iarbă parfumată, fină, dantelată, din mii de plante... Ce deosebire de pa-

jiștea din ogor. Dar florile! Enorme campanule albastre, digitale purpurii cu petale lungi, o pădure de flori sălbatice pline de savoare!

Capra noastră albă, sălta cu picioarele în aer într'o goană nebună dealungul și latul povârnișurilor, se svârcolea îmbătată în frunzele și castanele căzute... Ș'apoi deodată, sări drept în picioare. Și plecă în goană, cu capul înainte peste ramuri și tufișuri, de pe un vârf pe altul, în văi, pe coline, de jos, sus, în toate părțile... Părea că munții sunt străbătuți de zece capre de-a dlui Seguin.

N'avea teamă de nimic, capra dlui Seguin. Trecea dintr'o săritură torente cari o umpleu de spume și raze de apă. Cu blana lucioasă apoi se întindea pe câte-o stâncă lată și se usca la razele soarelui.

Înaintând odată până la marginea unui platou, după flori invoalte de trifoi, văzu jos, în depărtare casa dlui Seguin, cu ogorul îndărătul ei. Incepu să răză din toată inima.

— Ce mică e, cum am putut oare să trăiesc acolo, își zise? Sărăcuța, văzându-se atât de sus, se credea cel puțin atât de mare cât lumea toată...

În sfârșit, aceasta a fost o zi adorabilă pentru capra dlui Seguin. Către amiază, alergând în dreapta n stânga, se găsi deodată în mijlocul unei turme de capre sălbatice cari rodeau viță sălbată. Nebunatică noastră capră, cu blana ei albă a produs adevărată senzație. I-au oferit cea mai bună parte din viță și totii domnișorii s'au arătat foarte amabili.

câștigat deja toate simpatiile. Corul condus de d-l preot Aurel Romanul a îndușiat inimile cu frumoasele colinde. Ce deosebire însă între efectul colindelor de astăzi și între cel de acum doi-trei ani, când am serbat tot aici Crăciunul ostașilor români din Ungaria. Atunci părea că trece un suflu tainic prin sală, ceva ce suspină și geme înecat. Lacrimi de durere ascunsă curgeau atunci pe fețe.

Astăzi? Tonul colindelor îmi păreau osanale, imnuri de biruință! Lacrimi curgeau și acum pe fețe, dar erau lacrimi de bucurie. După colinde urmă măestra vorbire a dlui protopop Dr. Ioan Dobre, începând cu însemnătatea religioasă a Nașterii Domnului, trecând apoi la rostul zilelor de astăzi, când popoarele subjugate s'au eliberat. Accentuează vitejia ostașilor dela Mărășești cari au raportat strălucita învingere asupra puternicului și trafașului dușman.

După mult aclamata vobire a urmat un punct care pentru nouitatea sa, merită a fi relevat. Și anume, băeți, dela 9 până la 12 ani în numele înfrînzândei trupe de cercetași a salutat și ei armata română, declamând cu multă mândrie o poezie scrisă pentru această ocazie pe a cărei ultimă strofă cel mai mic dintre ei o recită cu următoarea solemnă făgăduință:

„Vom fi zid de apărare
Pentru România-mare
Când trompeta va suna
Cu toții ne-om aduna
Și vom face tot ce voi
Scăpa-vom țara din nevoi.”

Apoi a urmat masa. Soldaților li-s'a dat o cină gustoasă și abundentă, vin și țigarete. Erau dragii noștri serviți de mâni gingașe. Serveau doamnele Dora Candrea, Florica Botean, Nelli Velțan, Adriana Lih și drele Nina Șuluț, Marieta Olariu, Anuța Savu, Alesandrina Moldovan, Viorica Șuster etc. Iar pe oficerii și intelectuali îi așteptau în sala vecină mai multe mese lungi frumos decorate și bogat așternute cu felurite fripturi și prăjituri fine. Într'un colț al sălii se înălța un imponent pom de Crăciun dăruit de d-l Dr. Nicolae Mot.

În decursul cinei era pătrunzător a vedea nobilul gest al dlui major Vișinescu, comandantul pieții, punând câte pe o farfurie bucăți din tortele bune și ducându-le însus iubitorilor lui plutonieri. Sigur, asemenea gest nu vei fi aflat la oficerii din armata austro-ungară, presomțioși și cocotați după vechiul stil al zopfului.

După masă s'a cântat cu mare elan „Deșteaptă-te Române. Apoi deodată s'auziră glasuri de vioară. Se încinse o horă, la care lua parte nu numai tineretul, ci și copiii, căci familiile veniseră cu copii cu tot, astfel seara de Crăciun avu nu numai un caracter mareț dar totodată și intim. Tot ce-a ars în piepturile noastre oprimat, tot ce-a ars sub spuză a isbucnit acum. Cântă, doimnește, o poporule român, căci ești liber. „Saltă și te veseleşte acum”... căci multe și grele au fost suferințele tale în trecut. Să nu uit a mulțumi aici damelor precum și dlor Dr. Velțan, sergentului Roman, precum și cofetarului Ionel Luch, cari cu toții au ostentit foarte mult pentru reușită.

Lucretia de Costa-Nicoară.

Sârbii contra Ungurilor.

Citim în ziarul sârbesc din Novisad:

Dualismul a dat unealta în mâna maghiarilor ca să ne exploateze pământul nostru în dragă voie. Aceasta se poate documenta prin fapte iresturnabile. Că și ei ar fi suferit ca noi sub regimul trecut — e curată minciună.

În cartea lui A. Velity „Sârbia în chestia Jugoslavă” (Niș 1915) aflăm un pasaj din care vedem, că ungurii înainte de catastrofă, n'au fost tocmai așa nevinovați, după cum se zice, ci ne-au jefuit zdravăn.

Iată ce zice Velity: „E doar de știut ce-au făcut austriacii și ungurii, ca să exploateze și să nimicească cu adevărat pământul sârbocroat, ce era sub stăpânirea lor. E de știut doar, că d. e. tarifele de tren din centrul Ungariei spre Basnia și Herțegovina și îndărăpt sunt de 2 ori mai eține decât dintr'un loc croato-sârb spre celălalt; ce privilegii și favoruri au dat la trenurile și vapoarele lor pentru slavo-sârbi, în Croația, doar e de știut. E deci de tot natural

oă în Troiednița (Croația-Slavonia și Dalmația) dela 1840—1910 numărul maghiarilor a crescut dela 5050 la 105.948, iar numărul nemților dela anul 1840—1900 dela 13.226 la 136.121. Iar din sârbii și croații Troedniței sunt în America 500.000, ce face $\frac{1}{5}$ din cei 2.631.954 locuitori ai teritoriului Troedniței. Procentul acesta înspăimântător al celor emigrați și invazia mare a Maghiarilor și Nemților, precum și stabilirea lor acolo e documentul cel mai mașter al străinei Ungaria față de prăbușirea economică a locuitorilor băștinași, precum și continuele schimbări politice cu înzestrarea de drepturi a elementelor străine, maghiare și germane față de locuitorii de baștină. Judecați fără considerare și scrupulozitate din partea ungarilor împământeniți în ținuturile sârbe-croate; maghiarizează ținuturi întregi și viitorul le promitea frumoase succese.”

Aceste le-au săvârșit ungurii în Croația și Slavonia în locurile, unde au avut autonomia lor. Și tot astfel de bașibuzicisme au făcut în Banat, Baranva și Bacica, pe cari le-au ținut în ghiarele lor, cari le-au stat la dispoziție în dragă voie! Aici au purces după planuri sistematice și bine chibzuite să facă imposibil traiul oamenilor noștri, și din îndurarea și ajutorul guvernului datuli-s'a ocașione și noroc Ungurilor să se împământenească și să ne dascălească, iar poporul nostru s'a văzut silit să-și părăsească vetrele și locul lor l-au cuprins străinii cari numai decât au apucat frânele.

Și asta o numesc ungurii tângirea poporului lor în ținuturile noastre! Vreau să ne documenteze cum au suferit ei întocmai ca noi. Cine le crede? Cine le poate crede pe lângă așa fapte grăitoare? Nimeni să nu ni-o spună, toate le-am simțit pe spatele nostru

Trad. H. C.

De când e Bănățul al nostru ?

Nu-i nici de ieri, nici de alaltăieri, ci de când pomeneste istoria.

Singurul popor, care a locuit Bănățul neîntrerupt, de aproape două mii de ani, sunt Români. Din preajma munților ardeleni ei se întindeau peste tot Timișul și pătrundeau, de asemenea, în ținuturile mai apropiate de Tisa. Pe atunci, până înainte de vre-o 150 de ani. Torontalul arăta altă înfățișare. Mocirle nesămănătoare și bălți numeroase îl acopereau.

Ungurii -au stăpânit Bănățul până la năvălirea turcească. Ei au luat, ce-i drept, floarea noastră cea mai scumpă, cucerind și ungurizând pe vechii cneji și nobili români. Dar pătura largă a țărânilor rămase tot românească. Ea era și atunci, ca și astăzi, puterea și mândria noastră. De aceea se curăți Bănățul atât de repede de unguri, cât ce se deslăntui furtuna năpraznică a turcilor, asupra acestui bogat petec de pământ. „Domnii” unguri se refugiară, părăsind Bănățul, așa încât la 1716, când fură izgoniți din țară păgânii, nu se mai găsea pe acolo nici un suflet de ungur. Români erau însă tot pe locul, unde îi aflaseră turcii.

Dar turcii, domnind în Banat, deschiseră largi porțile acestei țărișoare, la tot felul de venetici, cari treceau Dunărea, ca să aflu un pământ rodnic și traiu mai ușor. Astfel veniră și sârbii, așezându-se de-alungul Dunărei și a Tisei ori și mai sus, în valea Murășului. Dar ca oameni de curând sosiți, ei nu putură desrădăcina pe români. Chiar în anul 1716 din 663 sate bănățene, 480 erau curat românești, deci majoritatea covârșitoare. Bănățul era și atunci tot românesc.

Dela 1716 până la anul 1867 Bănățul a stat, mai mult ori mai puțin sub domnia Curții din Viena. Dacă turcii au adus sârbi, austriacii s'au silit să impeștrizeze cu șvabi șesul bănățean. Pământ era destul, dar cu toate acestea, românii noștri fură scoși cu puterea, din unele sate, trebuind să facă loc noilor venetici. La 1790 erau de 4 ori așa de numeroși ca șvabii, dar până la 1867 scăzu puetrea lor, așa încât, nu mai rămaseră, decât numai de 2 ori așa de tari ca șvabii.

Mai sunt în Banat și alți venetici: bulgari, croați, ori tăuți. Dela 1867 însă se înmulțiră din nou și ungurii. Încercară să aducă și ei „coloniști” peste Tisa, apoi să presare ținutu-

rile noastre neaoșe, cu oiangăi de ai lor, ca să schimbe Bănățul într'un babilon de limbi și pe urmă să-l maghiarizeze. Dar nu li-a fost dat, să-și vadă împlinit planul viclean.

Bănățul tot românesc a rămas. Al nostru a fost și tot noi l-am hărăzit. Iar dacă este o dreptate omenească, aceea nu poate să îngăduie, ca acest petec de pământ să încapă din nou pe mâni străine. Destul s'au ingrășat veneticii pe holda noastră, acum vrem să fim noi stăpâni pe tot pământul românesc. Tocmai Bănățul a fost și va fi pururea pământ românesc. (Gaz. Pop.)

Silviu Dragomir.

Aviz

Studentimei Universitare.

„Societatea studenților Ardeleni” din Iași face cunoscut tuturor studentelor și studenților universitari din Transilvania, Banat, Crișana și Maramurăș, că să pot încă înscrie la toate facultățile Universității din Iași. Până acum numai facultatea de medicină a fost deschisă. Celelalte facultăți se vor deschide în cursul luni Ianuarie v. 1919.

Președintele Societății studențești:

Virgil Popoviciu.

N. B. Informațiuni de amănunte se pot primi dela Societatea studenților Ardeleni, Iași, Căminul studențesc, Strada Lascar Catargiu.

Apel

către toți preoții români din județul Turda Arieș.

Frați preoți,

Războiul s'a sfârșit! Stindardul Antantei, mărețul stindard, pecare este soris: dreptate, libertate și democrație pentru toate neamurile — cu ajutorul Atotputernicului Dumnezeu a eșit biruitor și azi toate popoarele lumii cuprinse de farmecul libertății sfinte, se bucură și se veselesc cu drept cuvânt!

Aceasta, biruință de preț necuprins, a antantei, biruință desăvârșită a binelui asupra răului, mângăritar ne-a adus nouă Românilor din tot locul, ca răsplată a suferințelor de 17 veacuri, un nestimat a darului și îndurării Preabunului Dumnezeu: Unirea tuturor Românilor, „România Mare.”

Frați preoți! Cuvântul lui Wilson, ca o trîmbiță de sfânt Arhanghel cu poruncă dumnezească, sguduind și trezind, doborând și ridicând, cu putere irestibilă, străbate lumea încreagă și întronează pe veci pretutindenea în cuprinsul lumii și între toate popoarele: *democrația*.

Cuvântul regelui Ferdinand I-ul, tot ca o trîmbiță de sfânt Arhanghel cu poruncă dumnezeiască, străbate toate țările locuite de Români, și cu puterea fără margini a dreptului ce creiază statornicește: Unirea pe veci a tuturor țăriiilor locuite de Români, într'o singură țară, în România-mare.

Frați preoți! Intrați noi în România-mare, și pe urma biruinței și instăpânirii în lumea nouilor idei de trai și de conducere a popoarelor, noi preoții români — mai ales noi — ne găsim în fața a unui împrejurări cu noi datorințe și cu noi drepturi!

Faptul că noi am condus cu deplin succes poporul român în decurs de veacuri, printre toate vicisitudinile sortii și în contra tuturor uneltirilor dușmane: ne dă drepturi — iar lipsa ce o are poporul ca și în viitor să fie condus de noi, conducătorii lui firești; ne impune datorințe! Pentru eluptarea celor dintâi și pentru înarmarea noastră pentru cele de al doilea rând, avem frați preoți, neincunjurată lipsă, de un lucru, de un singur lucru: de organizație!

Frați preoți! Ajuatul în care se plămădește nașterea și statornicirea lumii noi: să frământă cu putere și iuteală fără seamăn; — evenimentele, cari hotăresc viitorul neamurilor și cu aceasta și pe cel al nostru, se precipită cu iuteala fulgerului!

Gvernul sârbesc scoate din circulație coroana austro-ungară. Guvernul sârbesc a trimis spre publicare tuturor prefecturilor din comitatul Torontal următorul ordin:

„D. min. de finanțe, având în vedere apărarea pietelor noastre, contra invaziei banilor streinii lipsii de o valoare reală și să opere astfel și pe cetățeni de eventuale mari pierderi, cari ar proveni fără îndoială în urma liberă circulații a acestor fel de bani, a ordonat prin ordinația nr. 12 din 12—25 Dec. 1918 sub nr. A. 1261 următoarele: 1. E interzis introducerea coroanei și a levei pe teritoriul vechiu al regatelor Sârbia și Muntenegru. 2. E interzisă introducerea coroanei și a levei pe teritoriul ocupat de armatele regale sârbești din regatul sârbo-croato-slovac. 3. Persoane singuratiche nu pot duce cu sine mai mult de 1000 cor. sau leve. 4. Totasemenea interzicem exportul de orice fel de bani de pe teritoriile de până acum a regatelor Sârbia, Muntenegru, Sârbo-croato-slavon. 5. Toți acei, cari contrar acestor ordinațiuni, vor importa ori exporta deci, orice fel de bani, vor fi considerați de contrabandiști și banii li se vor confiscă în favorul statului. Dată în Neoplanta 1918 Dec. 12—25. — Lalosevics Joza.

Aviz. Prelegerile la Școala civilă gr. or. rom. de fete din Arad se vor începe în 19 Ianuarie (1 Februarie) a. c. — Totodată avizăm publicul românesc, că mai putem primi la școala noastră elevele cari ar dori să treacă dela școlile străine la școala românească. Taxă de înscriere pentru testul anului 950 cor. — Direcțiunea școlii.

Încă un Apáthy. Urmânczy Nándor, nume cunoscut de când cu canibalismul dela Jósikafalva, publică în Uj Nemzedék (nr. 1) o scrisoare lungă despre greșalele guvernului maghiar. Întâia și cea mai mare greșală a fost desarmarea imediată și generală a armatei maghiare, și altele multe. Dă apoi sfaturi: „1. Sistați tratativele cu naționalitățile. Cu cât îi imbiati și le dați mai mult, cu atât mai mult prețind. (Cam târzior stat la 4 Ianuarie!). În conferența de pace și așa se vor stabili drepturile naționalităților în minoritate. (Oare despre foșta Ungarie vorbește?) Iar noi ne vom conforma și vom împlini dispozițiile ce ni se vor da. Atâș numai, mai mult însă nu. Dacă conferența de pace ar decreta știrbirea țării (mai încapă îndoială?!), protestăm, nu iscălim un astfel de contract. Înfăptuiesc-o cu forța, dar în acest chip n'au creiat pacea. (Observați contrazicerile!) — 2. Cu naționalitățile cari au decretat ruperea ori nizuiesc spre aceasta, în primul rând însă cu conducătorii lor, purtați-vă ca față de dușmanii voștri. Dacă nu puteți... împiedecați cu orice mijloace organizarea lor.

In urmă: Dușmanii văd, că suntem nearmați(?) neapărați. Ne atacă de pretutindenii, ca jefuitorii satelor cari nu se pot apăra... **Dați-mi permis unei să scrieți soldați voștri.**

Nu credem, că Urmânczy sa nu fi umblat în școala lui Apáthy. Noi de-am scrie așa, — am agita... Urmânczy însă, e altceva; familia aceasta are zeci de mii de lanțe de pământ în fostul regat român și alte 40 de mii în Ardeal!

† **Blanca Doina Cutean** a răposat în Domnul în etate de 9 ani, Vineri în 10 Ianuarie n. 1919 la orele 12 noaptea. Rămășițele pământești s'au așezat spre odihnă eternă în cimitierul gr.or. român din Brad. Fie-i țărâna ușoară și memoria binecuvântată.

Colonelul House a murit. Din Haga se vestește, că colonelul House, omul de încredere al președintelui Wilson, a murit subit.

Colonelul House a fost președintele delegației americane de pace și cel mai intim prieten al lui Wilson. La conferința de pace era mandatarii lui Wilson și el avea misiunea să-l reprezinte pe Wilson, dacă ar fi călătorit în America.

Serviciul nostru telegrafic.

Intre Ucraina și România nu poate fi războiu.

Budapesta. — Viceconsulul României din Odesa, Al. I. Dürbeck însoțit de d. Hough președintele ligii pentru ocrotirea străinilor, petrecând în Budapesta câteva zile, au vizitat ambasada română. Intre altele d. viceconsul a declarat că nici război nu poate fi de un conflict între Ucraina și

România, deoarece trupele cari au năvălit în nordul Ucrainei și Ungariei sunt trupe de bolșevici, iar nu trupe ucrainene.

Cehii vor ocupa Gorlice și Neu-Sandez.

Cracovia. — Cehii vor ocupa în curând Gorlice și Neu-Sandez.

Comunicația dintre Viena și Pojon.

Budapesta. — Comunicația de telegraf între Pojon și Viena va fi reluată în 20 Ianuarie n.

O nouă mișcare în Rusia.

Helsingfors. — În Petrograd muncitorii sunt în grevă, declarând că nu vor lua lucru, câtă vreme grevă, declarând că nu vor relua lucru, câtă vreme nu va înceta lupta între bolșevici și burghezi și aceste două grupe nu se vor împăca, și nu se va introduce comerțul liber.

Prolungirea armistițiului cu Germania.

Berlin. — În Trier a fost azi iscalită prolongirea armistițiului cu Germania.

Germanii își organizează armata.

Berlin. — S'a început organizarea a două armate. Una va lua poziție în nordul Prusiei, iar a doua va fi trimisă împotriva Polonilor, cari au pătruns în Silezia germană.

Călătoria secretarului lui Wilson în Moravia și Slovăcime.

Praga. — Secretarul lui Wilson, Green va face o călătorie prin Moravia și teritoriul locuit de Slovaci cu scopul ca să studieze stările din aceste teritorii și va face despre aceste raport lui Wilson.

Jugoslavia încă nu-i recunoscută.

Zagrab. — După știrile oficiale sosite din Belgrad, regentul moștenitor al Sârbiei, Alexandru și-a amânat călătoria la Paris. Motivul ar fi de ordin politic extern. Italia adevărată nu recunoaște Unirea celor 3 națiuni sud-slave, ci s'a pus pe punctul de vedere că în chestia unirei Slavilor are să hotărască conferința de pace. Regentul Alexandru prin urmare n'ar putea reprezenta Jugoslavia la conferința de pace, ci numai Sârbia. Din cauza aceasta a și renunțat la călătoria sa la Paris.

Primul ministru Brătianu în Paris.

Paris. — Sassanov și primul ministru României, Brătianu au sosit azi la Paris.

Unirea Austriei cu Germania.

Berlin. — Ziarele berlineze în baza înțelegerii încheiate între ele vor face zilnic propagandă pentru unirea Austriei cu Germania și conform acestei înțelegeri azi și publică o proclamație pentru unire în baza dreptului de liberă dispunere a tuturor popoarelor și a hotărârei adunării naționale a Germanilor din Austria.

Călătoria dlui dr I. Erdélyi la Sibiu.

Budapesta. — Ministrul plenipotențiar român din Budapesta d. dr I. Erdélyi a plecat încă Luni din Budapesta la Sibiu, unde va petrece mai multe zile în importante chestii politice.

Pressa nu va fi admisă la conferința de pace.

Bern. — Agenția Havas anunță că despre cursul conferinței de pace nu se vor da, decât comunicate oficiale, iar darea de rapoarte particulare nu se va admite.

Paris. — Reprezentantii ziarelor franceze, engleze, dar mai ales ai celor americane au protestat împotriva comunicatului dat de agenția Havas și au pretins ca să fie admise rapoartele presei. În chestia aceasta a avut loc ieri după amiazi tratative.

Jugoslavia a refuzat uniunea personală cu republica maghiară.

Viena. — Reprezentantul Jugoslaviei și cel al Ceho-Slovaciei la Viena desmint știrea lansată de ziarele maghiare că Jugoslavia ar

deri Uniunea personală cu republica maghiară. Dintr-o parte din partea cercurilor maghiare s'au făcut încercări cari au întâmpinat însă refuz categoric.

Redactor responsabil: Dr. Sever Miclea.
Editor responsabil: Aurel Rusu.

Immerate.

La administrația ziarului **Românul** află aplicare momentană

DOUĂ DOMNIȘOARE.

Sunt preferite cari au absolvat vre-un curs comercial ori școala comercială superioară și au praxă de birou.

Administrația ziarului

„Românul.”

x **De vânzare.** O casă cu etaj, modern clădită, cu 6 locuințe. Tot acolo se află de vânzare și o casă mai mică cu 2 locuințe. Adresa la Administrația „Românului”.

No. 10.

x **Iuliu Halmos**, dentist diplomat, care a lucrat timp de 4 ani în atelierul militar al garnizoanei din Arad, și-a făcut temeinice studii asupra celor mai nouă rezultate pe terenul dentistic, și-a redeschis atelierul dentistic din Arad str. Asztalos Sándor nr. 10. Ordonează dela orele 8 a. m. până la orele 6 seara.

Alexandru Maár, cunoscutul fabricant de perii din Arad, a deschis o prăvălie în str. Deák Ferenc nr. 2, unde se pot cumpăra cu preturi favorabile tot felul de perii, de cea mai bună calitate. Revânzătorilor preț avantajos.

x **Un tânăr farmacist** român diplomat, cu îndreptățire de a putea conduce farmacia, află imediat aplicare (eventual cum iure succesionis) pe lângă condițiuni favorabile, care le vom stabili prin corespondență, se recere limba maghiară și puțin germană. Adresa la administrația ziarului. Pa 32—4.

AVIZ,

Dr. Teodor Roxin avocat, și-a transpus cancelaria advocațională din Pecica-Română la Arad, Strada Luther Márton nr. 1.

AVIZ,

Advocații Dr. Teodor Roxin și Dr. Gheorghe Crișan și-au asociat cancelariile. Arad Strada Luther Márton nr. 1.

Intreprindere Română

Prima societate română de import și export S. ITTU & COMP. SIBIU

Se ocupă activ cu importul și exportul internațional al marurilor brute și fabricale. La sturi reprezentanți internaționali. :: :: Corespondență în limbile română, franceză, italiană, germană, și maghiară. :: :: :: 141

CEL MAI MODERN INSTITUT
TIPOGRAFIC ROMÂNESC DIN
UNGARIA ȘI TRANSILVANIA.

„CONCORDIA”

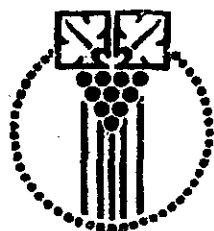
TELEFON
Nr. 750.

SOCIETATE PE ACȚIUNI.

TELEFON
Nr. 750.

ARAD

STRADA ZRINYI, NUMARUL 11a.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Executare
promptă.

Fiind aprovizionat cu cele mai moderne mașini din străinătate și patrie ca: mașini de cules, mașini de tipar, mașini de tăiat și mașini de vărsat clișeie, precum și cu cele mai moderne litere, palmește spre executare tot felul de opuri, reviste, foi, placate, registre, tipărituri pentru bănci și societăți, precum și tipărituri advocaționale, invitații de logodnă, cununie și pentru petreceri. Anunțuri funebre se execută cu cea mai mare urgență. Se execută tot felul de lucruri de aceasta branșă dela cele mai simple până la cele mai fine.

Prețuri
moderate.